18-ter Jahrgang Nr. 27. Jüdische Pester Zeitung. Mittwoch, 3. März 1886.

Redaction u. Administration befinden sich: BUDAPEST. Hochstrasse Nr. 1.
Pränumerations-Preis:
Für Oesterreich-Ungarn
Ganzjährig 8 Gulden öst. W.
Halbjährig 4 Gulden öst. W.
Vierteljährig 2 Gulden öst. W.
Für's Ausland
Ganzjährig 9 Guld. — kr. ö. W.
Halbjährig 4 Guld. 50 kr. ö. W.
Vierteljähr. 2 Guld. 25 kr. ö. W.
Pränumerationen werden jeden Tag entgegengenommen.
Annoncen werden nach aufliegendem Tarif berechnet.

יודישע פעסטער צייטונג.

פאָליטישעס אָרגאַן. ערשיינט וואָכענטליך דריימאל.

רעדאקציאן אונד אדמיניס־טראציאן בעפינדען זיך: בודאפעסט, האכשטראססע נומ' 1.
פראנומעראציאנס־פרייז:
פיר אסטרייך־אונגארן
גאנציעהריג 8 גולדען עסטר. ווע.
האלביעהריג 4 גולדען עסטר. ווע.
פירטעליעהריג 2 גולדען עסטר. ווע.
פירס אויסלאנד
גאנציעהריג 9 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 4 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהריג 2 גולד. 25 קר. ע. וו.
פראנומעראציאנען ווערדען יעדען טאג ענטגעגענגענאממען.
אנאנצען ווערדען נאך אויפליעגענדעם טאריף בערעכנעט.

אכטצעהנטער יאהרגאנג נר. 27. 1886 — Erscheint wöchentlich dreimal. — בודאפעסט, מיטטוואָך כו אדר א' ה'תרמ"ו

דער פריעדענסשלוסס.

ייען ניכט אירגענד איין גאנץ אויסערגעוועהנליכעס עראייגניס דאצווישען געקאממען — אונד דיא איינציגע קאלטע, דיא זייט 3 טאגען הערשט, האט וואהל דאפיר געזארגט, דאס איין זאלכעס „עראייגניס" יעדער פאן סערביען, נאך פאן בולגאריען געמאכט ווערדע — דאנן איזט הייטע צווישען סערביען אונד בולגאריען **דער פריעדע אבגעשלאססען ווארדען.** דיא טירקייא האט איהרען פארשלאג צוריקגעצאגען, דען סערבישען אבער ניכט אנגענאממען, זאנדערן איינען נייען פארשלאג געמאכט, דער איינען מיטטעלוועג בעדייטעט אונד וועלכען אויך סערביען אנגענאממען זיך ערקלארט האט, אימזאמעהר, דא דיעזער דעם ערסטען סערבישען פארשלאג פיעל נאהער קאממט אלס דעם דאריין ערפאלגטען פארשלאג דער טירקייא.

דער זא פיעל איבעראשענד הערפארטרעטענדע פארשלאג סערביענס בעשטאנד בעקאננטליך דארין, דאס דער גאנצע פריעדענסשלוסס אויס איינעם איינציגען פונקט צו בעשטעהען האבע, לייט וועלכעם צווישען סערביען אונד בולגאריען דאסועלבע פערהאלטניס ווידער הערגעשטעללט ווערדען זאלל, וויא עס פאר דעם קריעגע וואר. פאן פריעדען אונד נאך פיעל ווייניגער פאן פריינדשאפט וואר אין דיעזעם פארשלאג קיינע ערוואהנונג. (וואס דיעס צו בעדייטען האטטע, דאריבער האבען וויר אונז אין דען פארהערגעהענדען צוויא נוממערן אונזערעס בלאטטעס איינגעהענד אויסגעשפראכען.) דיא טירקייא אקצעפטירטע דען פארשלאג סערביענס, דאס דער פערטראג אויס איינעם איינציגען פונקטע בעשטעהען זאלל, ווינשטע אבער, דאס אין דעמועלבען ניכט נור דער צושטאנד וויא פאר דעם קריעגע, זאנדערן אויך דיא פריינדשאפטליכען בעציהונגען צווישען סערביען אונד בולגאריען אלס וויעדערהערגעשטעללט בעצייכנעט ווערדען. דאריין וואללטע אבער סערביען ניכט איינגעהען, אונד שאן האטטע עס דען אנשיין, אלס אב דיא פערהאנדלונגען גאנץ אבגעבראכען ווערדען וואללטען, אלס דיא טירקייא דען פאלגענדען פערמיטטעלנדען פארשלאג מאכטע: אין דעם איינציגען פונקטע דעם פערטראגעס זאלל עס הייסען, דאס צווישען סערביען אונד בולגאריען דער פריעדע וויעדער הערגעשטעללט זייא. דיעזען פארשלאג אנצונעהמען האט זיך נון אויך סערביען בערייט ערקלארט אונד דער פריעדענספערטראג ווירד, וויא שאן איינגאנגס ערוואהנט — ווען ניכטס אויסערגעוועהנליכעס דאצווישען געקאממען — הייטע אין בוקארעסט אונטערצייכנעט.

(דיא פריעדענספערהאנדלונגען זינד ניכט צווישען סערביען אונד בולגאריען, זאנדערן צווישען סערביען אונד דער טירקייא געפיהרט ווארדען, דא בולגאריען אלס ניכט גאנץ אונאבהאנגיגער שטאאט היעצו ניכט בערעכטיגט וואר. דעם סולטאן, אלס דעם אבערסטען שוטצהערן בולגאריענס, שטעהט נאטירליך אללייז דאס רעכט צו, פיר בולגאריען איינען קריעג אנצופאנגען אדער דען פריעדען אבצושליסען. פאלגליך מוסטע זיך דער פערטרעטער דער טירקייא, מעדזשיד פאשא אין אללען שטיקען פריהער מיט דעם פערטרעטער בולגאריענס, אבערסט געשאוו, פערשטאנדיגען.)

אים גאנצען איזט דער פריעדענסשלוסס — דען פערהאלטניססען אנגעמעססען — שטארק צו גונסטען סערביענס אויסגעפאללען. סערביען האט איינען קריעג געפיהרט, אין וועלכעם עס אונטערלעגען איזט. ניכטסדעסטאוועניגער האט עס קיינען פיסטריט באדענס פאן זיינעם לאנדע איינגעביסט, עס צאהלט אויך קיינען פפעננינג אן קריעגסשטייער, יא וואס מעהר נאך, דער פריעדע איזט געוויסערמאסען פאן סערביען דיקטירט ווארדען, דען עס ווארדען מיט ווייניג אנדערונגען דיא פאן סערביען געמאכטען פארשלאגע אנגענאממען.

פריילוך האט סערביען יענעס צער, וועלכעס עס דורך דען קריעג ערלייטען וואללטע, ניכט ערריכט, דען דיא פעראייניגונג בולגאריענס מיט אסטרומעליען, איזט אם ענדע דאך פאר זיך געגאנגען, דיעזע פעראייניגונג איזט יעדאך בייא ווייטעם קיינע אבגעשלאססענע, פערטיגע זאכע.

אין דעם פריעדענסשלוסס איזט ניכט ערוואהנט, דאס זיך סערביען פערפפליכטעט, דיעזע פעראייניגונג אנצוערקעננען, יא דיעזעלבע איזט אויך נאך פאן דען מאכטען ניכט אנערקאננט. בולגאריען וייגערט זיך פריילוך, דען מיט דער טירקייא געשלאססענען פערטראג בעציגליך אסטרומעליענס איינער קאנפערענץ דער מאכטע פארצולעגען, רוססלאנד ווינשט דיעס יעדאך אימזא דרינגענדער; דיא טירקייא אבער ווירד זיך פערמוטהליך דען רוססישען פארדערונגען פיגען, אום נור דען ליעבען פריעדען צו ערהאלטען. דיא וויררען אויף דער באלקאנהאלבאינזעל זינד אלזא מיט דעם בוקארעסטער פריעדען דורכאויס ניכט אבגעשלאססען, אונד יעדער ווייסס אב דאס דראמא דא אינטען ניכט מיט נאך איינעם אקט ערגאנצט ווערדען ווירד.

סערביען האט עס יעדענפאללס ערפאהרען, וועלכע אנשאטצבארען דיענסטע איהם דיא פריינדשאפט אונזערער מאנארכיע געלייסטעט האט. אהנע דאס ענערגישע דאצווישענטרעטען אסטערייך־אונגארנס ווארען דיא זיעגרייכען בולגאריען נאך ניש, פיעלייכט גאר ביז נאך בעלגראד פארגעדרונגען, דענן אללע וועגע היעצו שטאנדען איהנען אפפען. אונד אהנע דען מאכטיגען ביישטאנד אונזערער מאנארכיע, וואריע אויך דער פריעדענסשלוסס אין בוקארעסט גאנץ אנדערס אויסגעפאללען. דיעזע טהאטזאכע ענטהאלטען איינע וויכטיגע לעהרע פיר דיא צוקונפט, וויכטיג עבענזא פיר סערביען אלס פיר אונזערע מאנארכיע. דיא פערמאגנע איהרער שטעללונג אויף דער באלקאנהאלבאינזעל (באסניען, הערצעגאווינא, נאווי־באזאר,) בעגריפען איזט, אין דער אריענטאלישען פראגע, דיא פיהרער־ראלע שפאטער גערלאזט ווערדען ווירד, דאס ענטשיידענדע ווארט צו פיהרען.

* * *

אויס אטהען קאממט דיא נאכריכט, דאס דער פריעדענסשלוסס צווישען בולגאריען אונד סערביען אויף גריעכענלאנד קיינערלייא איינפלוס איבען ווירד. גריעכענלאנד בלייבט ווייטער אינטער וואפפען, אונד ווירד נאכסטענס נייע רעזערוועקלאססען צו דען וואפפען רופען. — גריעכענלאנד רעכנעט אלזא נאך אימטער דאריף, דאס זיך איהם באלד איינע גינסטיגע געלעגענהייט צים לאזשלאגען ביעטען ווירד. (דאס אויפהארען דעם איינפערשטאנדניססעס אונטער דען מאכטען). דיא ביזהעריגען ריסטונגען קאסטען גריעכענלאנד 40 מיללאנען פראנקס, דיעזעלבע סוממע דירפטע אויך דיא טירקייא אויף דיא ביזהעריגען ריסטונגען אויסגעגעבען האבען. דיא טירקייא מיט איהרען 47 מילליאנען איינוואהנערן קאנן יעדאך דיא 40 מיללאנען פראנקס פיעל לייכטער פערשמערצען אלס דאס קליינע גריעכענלאנד מיט זיינען קיים אנדערטהאלב מיללאנען איינוואהנערן. דיא גריעכישע רעגיערונג גלייבט דאס אויסגעגעבענע געלד דורך איינען „פרישען פראהליכען" קריעג פיעלפאך איינבריגנען צו קאננען. נון זא גאנץ געוויסס איזט דאס ניכט.

אויס דעם ביכע דעם דר. יאזעף קאפפ.

VI.

„דיא ראבבינער לעהרען — בעהויפטעט ראהלינג —, דאסס דיא פערשטעללונג געגען דיא גאטטלאזען, דאס הייסט, געגען דיא ניכטיודען געשטאטטעט איזט." דיעזע בעהויפטונג בערוהט אויף זיינער אנזיכט, דאס דיא ווארטע „גאטטלאזע" אונד „פרעפלער" מיט „ניכטיודען" גלייכבעדייטענד זינד. דיעזע גלייכשטעללונג איזט אבער דעם טאלמוד גאנץ פרעמד, דא דיא יידישען שריפטגעלעהרטען דיא וואהרהאפטיגקייט עבען זא הייליג האלטען וויא דען אייד. אויסנאהמען ווערדען נור דא געמאכט, וואו דיא צוויינגענדסטע נאטהוועגדיגקייט דעם לעבענס עס ערפאדערט.

דער טאלמוד לעהרט דיא פפליכט דער וואהרהאפטיגקייט מיט אללער שארפע, זא הייסט עס אין פסחים קי"ג: „דרייא האססט דער הייליגע, געלאבט זייא ער: ערסטענס יענער וועלכער אנדערעס מיט דעם מינדע רעדעט אלס מיט דעם הערצען." (שלשה הקב"ה שונאן, המדבר אחד בפה ואחד בלב). דיא מכילתא פרשת משפטים נעננט דעניעניגען איינען רעב, דער דורך היכלערישע רעדען דיא פריינדשאפט אנדערער צו געווינגען זוכט, דער צום בייַשפיעל זיינעם נאכסטען ריכט געשענקע אנביעטעט, וואהרענד ער אים פאראויס ווייס, דאס זיא ניכט אנגענאממען ווערדען. (גניבת דעת. — דיא רעדאקציאן.)

דער שולחן ערוך יורה דעה קנ"ח א' זאגט: „עס איזט דעם מענשען פערבאטען, צו זאגען, דאס ער איין גוי זייא, דאמיט מאן איהן ניכט אומבריגנע; ער דארף אבער צור צייט דעם רעקרעטעס (בשעת גזרת המות) זיינע קליידונג אנדערן, דאמיט מאן איהן ניכט אלס יודען ערקעננע, וועגן ער נור ניכט אויסדריקליך זאגט, דאסס ער איין גוי זייא." דיא הגה' פיגט הינצו: „דאס אללעס איזט יעדאך נור ערלויבט בייא טאדעסגעפאהר, וועגן ער אבער בלאס איינעם פערדריסס האלבער ניכלייבדער אנציעהט, דאס ער צום ביישפיעל דען לייבצאלל, דיא עקסטרא יידענשטייער ניכט צו צאהלען ברויכע, זא איזט דאס פערבאטען."

יעטצט! אָדער ניע!

דיא אינגעריקען פאַראַטמען דער פעדעגנע, ווענלעכען עכטען מעגעדישיס, אינד בעריגשטיג, ווארען אינדער פעדעגנע פאַטריקען, האבען אין צוד פעראַיטעדונג אינדערגאַנגען, אינד אים דיא וואַרען אינגעלעגען צו גולד צו מאַכען, פערקויפען אין צו וואַלכען ווענאַטסדייטיג, דאַס דיעס דיא אַרבייטסלאַדען בעגאַהלט אינד, נאַכדעם דער פעדעגנע ווענדיג אים

גור 1.30 גולדען

מאַכאַרטיפיען, פאַנגעשטעלטע, אינד עכטע קונסטגעגעדיגע, ווענען פיגענטליכע בונגאַלבעד בעשראַנגען, אין ווערכי בעלעגענגען פאַרבען, אינדמעד דעכדעגיגע, מעשקאַע, דאַקאַע אדער דיא אינד אינד געגעגענגען, גאַנען. ווערכע שטיק גור 1.30 גולד.

בעגאַרדען אינד בעגאַרעגטע שפעגען אים עכטע פיגענטע מעגעדישיס, מיט פיגענטע עכטע בערגשטיג, מעגעדישען אינד 30 פערשיעדענען פאַרבען, גאַנען אדער גרעגגעגעגע. מיט ווייכע בולד, הוגדאַרבען, מיט פעדערען אַלדערלייא פרעגעדיג, מיט בלומען, פערגעדיגען אינד פאַנטאַזיגעגעדיגען ווערכע פראַכטשטיק אין אינגעם אַמעטעגאַ קאַסטעט בלאַס 1.30 גולד.

מעגיכוכס, טרעגיגע קונסטגעדיגעס פפיפיל דיא האַכסטע בעקוגעמלעכקייט פיר ווערען ווענדע, מיט וואַרגבאַר וואַרלעגעגעגע עכטען באַרגעלד וויגעלאַדד אינד דיגע, צוגאַמען צו דעם דעאַנגע דעגעגע בעגאַנגען אין גור 1.30 גולד.

דער האַכסטע גענוס

אינד עס פיר ווענען ווענדע, דיא שאַן, דיא פאַכסטאַ אַלד, דד פרעגע עכטען מעגעדישיס וואַרען אגרעגגען לאַכסען, דיא ווענדע שטיק אין אַכטעגשטאַגגען בעגעגשטען דעכסטעגעכט אין וואַכסט פאַראַדעגד אינד דיגע, צוגאַמען צו דעם דעאַנגע דעגעגע בעגאַנגען אין גור 1.30 גולד.

דער דאַמפפבאַד.

דאַס דאַמפפבאַד אים לוקאַשבאַד האַט אין־גען מאַגלעכען וואַסערצופלוס פון 220,000 קובוק־פוס מעשעלעכע שטראַסענגאַסען אין 15 מינוטען צו ווייטען. פריין אינער מאַדעקאַלע זאַמפּ־טוד אינד דעטיראַדד 50 קד. בים קאַנדוסטער צו לאַזען.

קלאַסאַהן אנטאל

בודאַפעסט, IV. בעג. קראַנפרינצנגאַסע נו׳ 9.

עמפפעהלט זיך צור שנעלדען אנפערטיגונג פון אַלדען נאַטעגגען

שטאַמפּליען מיט דאַטום

פיר געגעגיגען, דאַבבעגע, מאַטריקעלפוס־דער, שולען, נאַמען אינד פרייאַטען.

זעלבסטבעפיכטונגס־מאַשינען

מיט דאַטום

וועגעראַלטיפען, שטיגגראַווירונגען, זאַ אין דאַבבלוד־וועגעלפדעסען, ווערדען בעלעגנס אנגעפערטיגט.

אדרעסע: KLASSOHN ANTAL

Budapest, IV. Kronprinzgasse 9.

ארנאלד קאַהן גראַבשטיין־לאַגער

Budapest, Waitzner-Boulevard Nr. 5.

(אין שכנה אינד ווייט נעפפעדיגט.)

עמפפעהלט זיך אַלדען ווענען, ווערבעד דיא טרייגע פפלעגט דעם גראַבשטיינגעטעגעגס צו עיפלדען האַבען. — ווערד שאַנע גראַבשטיינע אים מאַרמאַר אינד גראַנגע זיך אין גראַסער אויסוואַהל פאַרראַטיג, קאַרדעקטע גראַבשטיינען, זעהר שאַנע שריפטען מיט מיט עכטער פערגאָלדונג ווערדען בעסטענס אויסגעפיהרט.

דייטש מאַנא

צאַהנאַרטיסט

עמפפעהלט זיך אַטטעגיר פיר פרעמדאַהנע וואַהל אינגעגלעד צאַהנע אלס אויד גאַנגער געבעסס אין גאַלד אינד קוטשוק, נור אינערקאַנגס פאַר־צירלינג פרעמדעגס צו מאַכען פרייען.

בודאַפעסט, נאַטעגגאַסע L. שטאַ.

איג. אינד פערקויף

אַלדער נאַטעגגען

לאַדד, רעגגען, פרעאַטאַס־אַבלגאַצאַנען, פפאַרבדרעגפע, אַהצען

אינדוסטריאַלעגע

נאַדד־ אינד דרעגגען־מעגגען פערטיג נאַטען עטע.

אינלאַונג פון קיפאַס

פערקויף אַטאַלגעגשער דאַטעדקרייאַלע געגיא נאַך דעם מאַנעקיר.

דאַרלעהען אויף ווערטהפאַפּיערע

עסקאַמפּטע אינד אינלעגונג געגאַגגענער דאַטע אינד אבלגאַצאַנען

פראַמעסען צו אַלדען צוועהונגען.

באַרוג אַטטראַגע צור קאַטטאַלאַגאַנג, דיא צו שפּעגי קולאַנען ווערדען בייא וואַהרונג שטרענגער דיס־קרעטען, קולאַנט אינד רץ על אַטטענפעהדיג.

אינפאָרמאַצאַנען איבער אַלדע דאַס באַנק, קאָמטטיסאָנס־ אינד וואַכסגעשאַפט בעטרעפפענדען אנגעלעגענהייטען ווערדען בעדיטטוולליגטט עטטהייט.

M. WELTNER

Bank-, Commissions- und Wechslergeschäft.

Budapest, IV. Ber. Waitznergasse 27.

בודאַפעסטער לאַנדעסאַרטיסטעלליונג

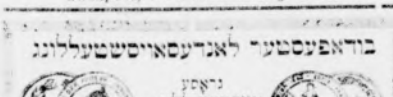

נאַטעגגאַלטיגע אַרטיסטעלליונג מעדאַלליע פיר

קינסטליכע אַרבייט.

האַאַרצאַפּפע פון 1—3 גולדען, שפּעציאַל־מאַטען צאַפּפע פון 2—10 גולדען, האַטטע־האַאַרטיטעל פון 3—5 גולדען, האַטטענאַאַ־ שטיטעל מיט מקוואַרטטונגס האַאַר פון 6 — 10 גולדען, האַמטפּערקקען פון 10 — 20 גולדען, גענייא נאַך מאַאַס. אַלדער אַרט האַאַר־אַרבייטען ווערדען נאַך דען גרייטטען פראַנצאַזיטטען זטוראַנאַלען פיגטטע פע־פערטיגט. אַלטע שיטטעל ווערדען נעטאַרבט אינד פרייטטע שטרייטען נעדעמטע פע־ שטיקק 2 גולדען.

פראַוינצאַייטטראַנע ווערדען פראַמטע אינד קולאַנט אַרטטגעפיהרט, נעטע קאַנדיטע רעגיע וואַאַרע ווערד אַטטגעטטיטט.

אדרעטטע:

WILHELM RISCHANEK,

Haarhändler. Budapest, Königsgassa Nr. 36.

Kincsem-Lose.

קינטשעם־לאָזע

á fl. 10 לאָזע נור 10 גולד.

הויפּטטרעפפער באַאַר

50000 fl.

20% אבצילוך fl. 5000 fl. 10000

4788 געלדטרעפפער.

לאַטטעריע־בוראָ

דעם אונגאַרישען זטאַאַטקי־קלוב, בודאַפעסט, וואַטטענער־גאַ. 6.

אַסטערשליוואַוויטץ

אינטער אַרטטוטם אינגעם געטיטלאַאַסעטאַרס (דון) אויס דען פינטטען צוטטטעלטענגאַטטענגען — אַהנע שפּרטטוטצוואַטץ — נעקראַנגט; אויף אַהנען צו יעדער גראַאַסרען בעטטעל־לונג אין הכשר־בריעף:

האַנגאַרישע וואַאַרע 30% אַל. 45 פר 100 ליטער אַב הויז־מינעגראַהנג „ 20% „ 35 „ „ „ „ „ „ „ „

דיא גראַאַע פלאַשע עטטער פאַרטע 85 קד.

„ „ „ צוויטטער „ 75 „

קאָניאַק

אויס דיינעם נאַטטוריין עטיגטע, זאַ גוט אַלס פראַנצאָ־טע, אַבער אויס מעדר אַלס דיא האַלפטע בוטטעלגעגע, אַל. 1.50 דיא גראַאַע פלאַשע — שלעזיאַטטטען זאַוואַהל אַלס קאָניאַק עקספּעדיטען אויף אין קאַרבפלאַשען (דעמיאָנס) פאַן צוטטא 8 ליטער אויטאַרטטס פיר פאַטט אַדער אויזנבאַהן.

בייא גראַאַסען אבנאַהטטען נעטטטפּרעכענדער ראַבאַטט.

M. BLAU's SÖHNE, Branntweinbrennerei und Cognacfabrick in Gr.-Kanizsa.

ברינגער־שטאַפּפע

פיר אינגען עלנאַטטען

פריהאַרטס־אַנצוג

אין קויפאַנס צו מגע. 3.20, דאַס זוץ 4 ווענגער עלנען אים 4.80 גול. אים פינטטעס אים 7 גול. אים דאַס־פינטטער אים 10.50 גול. אים אַלדערפינטטער עס־דער שאַפּפאַלע פרעזוגרעטע נעגען פאַטטאַנאַלע מיט דעם בעטטאַלע. דיא אַלס יעדלד אינד פאַרדאַלע בעקאַנטע ט פאַבריקס נעדערלאַגע

זיינגעל־אימהאָף

אין ברינן

עריכלאַרנג: אַבגעגע פרעמדע גענעטטע דאַנד אַדרעטע פאַלדטטאַט אין זאַלכעס פעטטרעגען בייא דען קונדען, דאַס דיא מעטרעאַל נור ווייטען. „ווייטען דיא מד ווערדער גענען נאַכגאַהטטע דעם בעטטאַנדס דאַס גייטטטע פיר אינען פרוהאַלטאַנען; דיא וואַהל דעם דעטטטאַנס אינד דער מאַרגע אינטעראַטטען נוטען גלעטטאַקן." דא ווייד נור דער פייטן דעם שטאַפּפאַס צו אינעם הערדען־אַנצוג (4.80 אַל., 7 אַל., 10.50 אַל. אנגעגעבן. דיעטע בע־ ווייטט דאַס דיא פרעמע וועגד „אַרטהאַ פאַיד בלעטטער לוגען אָהנע מוטטער פיר יעדען גולד ווערדלד דיא אינטער דעם מאַנטל „ברינגער וואַאַרע" אינד אַנ־ ווענען טרייבען, פערוגרעטע אבגעל פרעמע עטע גענען אויך אויף פערלאַנגען מיטטער אינד פראַנקע.

דאַס געפלוגעל אינד ווערטוואַלטונגס־קאָמטטיס־סיאָנסהאַוס דער פירמאַ:

JAKOB KOHN & SOHN, BUDAPEET,

Comptoir: Tabakgasse 6.

בעוואַרנג דען קאָמטטס־אַגעלדען אין אינד אַנד פעד־ מיטע פאַן געפלוגעל אַדער בוטטעלע, דאַס־מאַפּפען, ווילד אינד צייטבעלע, ווד מאַכען גרייבצייטטען אַלדע דיעגעגגען אַטטעדקוראַס, דעגגען דיא מאַגדיבקייט דד מיט דעם אינטרייפע גגענאַגגטער אַרטיקעל צו בעפאַטטען, געבאַטטען אַיטט, אַגגד הויפאַן צו פעד־ שטאַרגגען. — אַיטטגפטע יעדער אַיטט יעדרען בע־ דיטטוולליגטט עטטהייט.

מאַריטץ הענדל

האַנדשוה אינד באַנדאַשען־פאַבריקן

בודאַפעסט, אַנדראַששטראַסע נו׳. 11.

עמפעהלט זיין גראַטע לאַגע פון גלאַטעראַנ־שוהען, ענגלישען אינד פראַנצאָזישען שאַהלבוכבאַנדען מיט פעטטשטע הענדער אינד בע־ווענלגער פיראַטע דיעזעלבע קאַנן נאַך יעדער בעליע בעגען לוטטגג אינד בעקוועטלוכקייט נעטטשעללט ווערען.

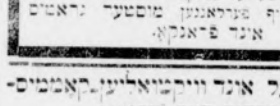

גראַטע לאַגער פון פוטטענגאַרען, גענעגגטע, פון גומטי אינד פון הירטשלעדער, בעטטאַלגאַנען, פראַנצוגע־ טטפּ, מטטטערטטטרטטגען, אַלדע נאַטטגגען קראַטטטטטרטטפּ־ פּע, בוכבגרען אינד ד. ד. — בייא בוכבאַרען בטטטע אינ־ צוגעבען אַב רעכטטע, לוקט אַדער דאַטטעלע, דאַוואַ אויך דיא ווייטטע. — בעטטטעללונגען ווערדען מטטטעלטטע נאַכ־ נאַהטטע פראַמטטע עטטפּקטוואַרטטע. — נוטטע קאַנוונגרעטע ווערד וואַהרער אַנטטע מאַנען אינגעטטאַרטטע אינד פראַנקע רעטטע גגנאַמטטען.

MORITZ HENDL, Budapest, Andrássystrasse 11.

* (האהעס אלטער.) געסטערן איזט אין נייפעסט דיא אים גאמאר געבירטיגע, זייט 75 יאהרען פערוויטטוועטע פרייא דבורה קליין דעם וועהר זעלטענען אלטער פאן הונדערט זעכצעהן יאהרען געשטארבען. אין דען לעטצטען יאהרען וואר זיא פריליך אן גייסט אונד קארפער געבראכען, אונד איף דיא וואהלטהאטיגקייט אנגעוויעזען.

* (באראן פאפפער געשטארבען.) דער בעקאננטע שעף דעם האלצאינדוסטריע אם גראסען בעטרייבענדען הויזעס אונד גראסגרונדבעזיטצער לעאפאלד פאפפער, ריטטער פאן פאדהראדי איזט געסטערן אין ס. רעמא (איטאליען) געשטארבען. ער וואר זייט מעהרערען מאנאטען קראנק, אונד האטטע זיך פאר דעם רויהען ווינטער אין דאס מילדערע קלימא דער אונטער דעם נאמען „רוויערא" בעקאננטען איטאליענישען געגענד געפליכטעט; אבער פערגעבענס; דער טאד עריילטע איהן איך דארט. דרייא זאהנע, אלעקסאנדער, בערטהאלד אונד ארמין האבען זיך אן דען שטערבעארט בעגעבען, אום דיא לייבע איהרעס געליעבטען פאטערס אין דיא הייטאט צו ברינגען. באראן פאפפער איזט אים יאהרע 1821 אין הליניק (אונגארן) געבארען וואורדען, האט ארזא דאס אלטער פאן 76 יאהרען ערדייכט. אלס יונגער מאנן גרינדעטע ער אין קאמארן איין האלצגעשעפט, דאס ער נאך אונד נאך אימטער מעהר ערווייטערטע, זא דאס ער באלד אינצעלנע וואלדונגען אנקויפען אונד איבערנעהמען קאננטע. אים דעם אין דען פירציגער יאהרען קליין אנגעפאנגענען, אבער אימטער מעהר זיך איבערבייטענדען, אללע שוויערינגען הינדערניססע בעזוועגענדען אונטערנעהמען וואיבס אללמאהליך איינע דער בעדייטענדסטען ערצייגונגען פאן נוטצ- אונד בויהאלץ אסטערייכ-אונגארנס הערא, אונד געגענווארטיג צאהלטע הערר פאן פאפפער נאבסט דעם אראר אונד איינעין פירסטליכען גרונדבעזיטצערן צו דען ערסטען דיעזעס געשעפטסצווייגעס. ער בעזאס אויסגעדעהנטע וואלדונגען אין אונגארן אונד גאליציען מיט בעדייטענדען דאמפסגעהאריגען זיגעווערקען; איף דענען ער זיך איך דיא אנערקעננונג דעם פאפסטעס ערווארב, וויל ער דיא שולען אונד ספאהרער דאזעלבסט זעהר פרייגעביג אונטערשטיטצטע. אים יאהרע 1882 ערהיעלט ער דען אדעל דער אייזערנען קראנע אונד הייטעט דיא באראנווירדע. פיעלע הונדערטע פאמיליען פאנדען בייא זיינען אונטערנעהמונגען איהרען ערווערב, דיא ער איך זאנסט זעהר וואהלטהאטיג וואר, וואס איהם אינזערע גלייבענסגענאססען זיינער געגענד שטעטס נאכריהמטען. ער זאלל זאגאר ביז פאר ניכט לאנגער צייט דיא יידישען זאטצונגען שטרענגע בעפאלגט האבען, אונד דיא פערבינדונג זיינעס זאהנעס מיט דער גראפין קאסטראנע אין צווילעהע איהם פיעלען קוממער בערייטעט האבען. אין אנדערער זיינער זאהנע איזט מיט איינער טאכטער דעם באנקדירעקטארס העררן פאן האהן פערהייראטעט. זיינע איינציגע טאכטער איזט דיא גאטטין דעם אנגעזעהענען פאבריקאנטען היינריך גאלדבערגער דע בודא. זיינע ערהליבע ארבייט, זיינע וואהלטהאטיגקייט אונד דיא העבונג דער אונגארישען האלצאינדוסטריע ווערדען איהם אין דויערנדעם אנגעדענקען זיכערן.

* (שנעעשטירם אין ענגלאנד.) נאך איינעם לאנדאנער טעלעגראמם האט אם 1-טען דיעזעס אין פירבעבארער שנעעשטירם איבער גאנץ ענגלאנד געוויטהעט. דיא איזענבאהנציגע מוסטען איבעראלל דיא פאהרט איינשטעללען, זא מאנכע ווארדען פאלטיך אין שנעע בעגראבען. איננעהייער גראס איזט דיא צאהל דער פעראונגליקטען. אויף דעם מעערע זינד אין פאלגע דעם גראסליבען שטירמעס מעהרערע שיפפע פעראונגליקט, וואבייא אויך צאהלרייבע מענשען צום אפפער פיעלען. לאנדאן זעלבסט איזט צייטליך פערשאנט געבליעבען אים זא ענטזעטצליכער וויטהעטע דער שנעעשטירם איבער ענגלאנד.

* (דיא ענגלישען מיססיאנסגעזעללשאפטען צור בעקעהרונג דער יודען, בעשטעהען אין לאנדאן אים 6 אבטהיילונגען, וועלבען יעהרליך 780,000 גילדען צור פערפיגונג שטעהען. דיא „לאנדאן סאסייעטי" איזט דיא גראסטע פאן איהנען, אונד פערברייטעט יעהרליך פאסט איינע האלבע מילליאן גילדען. זיא האבען איינע פענזיאנסאנשטאלט פיר קנאבען אונד מאדכען אונד איינע דרוקקעריא, וועבען בעטהאלען אונד איינע וואנדערערהערבערגע. אין אללען דיעזען אנשטאלטען זינד פאסט לויטער אויסלאנדער צו פינדען. אונטער דען 141 אנגעשטעלטען זינד 90 געטויפטע. אין דעם וואנדערערהויזע ווערדען לייטע איפגענאממען, דיא גאר קיינע מיטטעל צום לעבען האבען, אונד מיט דער ענגלישען הייפטשטאדט גאנץ אונבעקאננט זינד. פינף מאנאטע לאנג ערהאלטען זיא דארט אללעס, וואס זיא ברייבען; זיא ברייבען ניכטס צו ארבייטען, דאמיט זיא נור איבער איהרע בעקעהרונג נאכדענקען. אין איינער צווייטען געזעללשאפט ווערדען דיא געטויפטען צו האנדווערקערן הערנגעבילדעט, אונד אין איינער דריטטען ווערדען געטויפטע צו מיססיאנארען הערנגעבילדעט. פערנער האלטען דיא געזעללשאפטען איינע אבענדשולע פיר יודינגען, לעזעצימטער, פריישאגאבענדשולע, פרייע מעדיצין פיר יודען אונד ארצטליבע הילפע. אים פערפלאססענען יאהרע ווארדען 16 ערוואכסענע אונד 16 קינדער אונטער 10 יאהרען געטויפט. 50 מיססיאנארע ווארען אלזא נאטהיג, אים 16 יודענזעעלען צו פאנגען, פאן וועלבען איינע יעדע געגען 25000 גילדען קאסטעטע. דיא אויסווארטיגען מיססיאנען 16 אן דער צאהל, האבען אללע צוזאממען ניכט מעהר וויא צוויא טויפלינגע ערהיישט, זא דאס איף איינען געטויפטען יודען 25 מיססיאנארע אונד 45000 גילדען ענטפיעלען!

* (איין פאסט בייספיעללאזער רויבאיבערפאלל.) האלט זייט געסטערן דיא שטאדט דעברעצין אין איפרעגונג. אום 2 איהר נאכמיטטאגס שטיעג איין עלעגאנט געקליידעטער יונגער מאנן פאר דער גראסען „שטעפאן" דאמפפמיהלע אוים איינעם פיאקער אונד בעגאב זיך דירעקט אין דאס קאססאצימטער, וויא איסער דעם קאססיער שטעפאן טויקאש נאך מעהרערע הערדען אנוועזענד ווארען. דער אנגעקאממענע גינג מיט פארגעהאלטענעם רעוואלווער דירעקט איף דען קאססיער צו, דעם ער איינען אן דענזעלבען אדרעססירטען, שלעכטגעשריבענען בריעף איבערגאב, אין וועלבעם ער פיר דיא אין דער שטאדט איינגעבראכענע רייבערבאנדע 2500 גילדען פארדערטע. טויקאש ערקלארטע, ער האבע ניכט זאפיעל געלד, דאך דער רייבער ריעף איף דאס פאר דעם קאססיער ליעגענדע געלד הין, נעהמענד וואגטע צו וויעדערשפרעבען אונד טויקאש איבערגאב דעם רייבער 2300 גילדען, מיט וועלבער סיממע זיך דיעזער איילינגסט צו דעם אונטען ווארטענדען פיאקער בעגאב. „פאהרע צו, אדער איך שיעסע דיך ניעדער" ריעף ער אונטען דעם קוטשער צו, דיא בעאמטען האטטען יעדאך אונטערדעססען גראסען לארם געמאכט, אונד דען רייבער אויפצוהאלטען לאססען, דיעזער פייערטע וויעדערהאלט זיינען רעוואלווער אב, טראף יעדאך צום גליקקע ניעמאנדען. דער רייבער וואורדע פעסטגענאממען. דערזעלבע איזט אין העררשאפטסדיענער אים באלמאזוייוואש, איזט 26 יאהרע אלט אונד נעננט זיך ראזשא אימרע, דער איהם ענטנאממענע רעוואלווער וואר גאנץ נייא.

* (גראססארטיגער גאלדרויב.) אין דער נאכט פאם לעטצטען זאנטאג איף מאנטאג דראנג איינע רייבערבאנדע אין דאס דירעקציאנסגעביידע דעס וויאליטאער בערגווערקעס בייא זאלאטנא אין זיעבענבירגען, וואזעלבסט זיך דער דירעקטאר אונד צוויא נאכטוואכטער בעפאנדען. דיא באנדע רויבטע 32 קילא גאלד אונד

דיא מארטירין.

אויס דען ערלעבניססען דער פראגער יודען.

(17-טע פארטזעטצונג.)

אברהם בעשלאס קיינען לארם צו מאבען, אונד זאגטע פאר זיך הין: „אינדאנק איזט דער וועלטלאהן! איך האבע דיעזע ערפאהרונג אפטערס אין מיינעם לעבען געמאבט, איך זאללטע זיא נאך אם ענדע דעסזעלבען וויעדער מערקען. נון, דיא פאאר יאללען דוקאטען מאבען מיך ניבט ארמער, איך בין דען ראטהקאפף „פטור" געווארדען אונד וויא זאגט פייועל: פטן איזט אללעס געלד ווערטה." מיט דיעזען טראסטווארטען זוכטע ער זיך איבער דען פערלוסט הינוועגצוזעטצען. אסתר טהיילטע ער פאן דעם פארגעפאלענען ניבטס מיט, ער ערצאהלטע איהר נור, דאס עס איהם אינבעגרייפליך זייא, וויא קלמן פלאטצליך אויס זיינעם הויזע — אין דעם ער עס דאך זא גוט געהאבט האטטע, — פערשוואונדען זייא.

קלמן אבער וואר פערשוואונדען; דענן אים יודענפיערטעל זאה מאן זיינע געשטאלט ניבט וויעדער.

נאך וועניגען וואבען האטטע מאן איהן פערגעססען.

דיא ערייגניססע גינגען אינטערדעססען איהרען געוואהנליבען גאנג. רבי יחיאל קאם נאך וויא פאר אין ראטהבורגס הויז, אללמאליג אפטער אונד אפטער. אויך דאנן ווען ראטהבורג ניבט צו הויזע וואר; דענן דיעזעלבע זעהנזיבט, וועלבע אסתר נאך איהם עמפפאנד, הענגטע אויך ער פיר דיא הערדליבע יונגפרויא אונד דיא צארטעסטען ליעבעסבאנדע אומשלאנגען ביידע. דער אלטע זאה דיעזעס אים שטיללען זיך ענטוויקקעלנדען ליעבעספערהאלטניססע מיט פריידען צו. זיין האבסטער אונד לעטצטער וואונש גינג דער ערפיללונג נאהע. ער זאה זיין קינד איינע ווירדיגע וואהל טרעפפען; דענן רבי יחיאל פעראראס רוף וואר אין אייבענצייכנעטער, ער ענטשטאממטע איינער בעריהמטען פאמיליע אונד אללע דיא געריכטע, וועלבע דער געשעהאצטע נע לייטונג איבער זיינען אויפענטהאלט אין פראג אונד דער וועלשאמען פערקליידונג אין דער ער דעם נאבמם דאס יודענפיערטעל פערלאססען זאללטע, פערברייטעטע, היעלט דער אלטע ראטהבורג פיר מיססיגע איינגעבונגען דער פאנטאזיע.

קאננטע עס דא וואונדער נעהמען, דאס אברהם ראטהבורג דעם איטאליענערס בעווערבונג אום דיא האנד זיינער טאכטער מיט פריידען אויפנאהם, דאס אויך אסתר ערראטהענד איהר הויפט אן דער ברוסט דעם פאטערס בארג אונד איהרע ליעבע צו יחיאל געשטאנד.

דיא פערלאבונג פאנד באלד שטאטט, עס וואר איין פעסטאבענד, וויא איהן נור דער רייבע ראטהבורג פעראנשטאלטען קאננטע. דיא האלבע יודענשטאדט וואר געלאדען, ליכט אונד גלאנץ ערפיללטע דיא רייטע אונד מיט פריידען נאהם דער אלטע דיא גליקוואונשע דער מענגע ענטגעגען.

איין מאהל שלאס דען פייערליבען פערלאבונגסאקט.

אלס דער הויזפאטער צום שלוססע דער טאפעל דאס גלאז מיט רעבענזאפט געפיללט אין דיא האהע האב אונד דעם רופע „לחיים!" דעם בריוטפאארע צוטרינקען וואללטע, דא ענטפיעל עס פלאטצליך זיינער האנד, דער וויין פלאס שטראמענד איבער דאס ווייסע לינגען אונד פארבטע דעססעלבע ראטה.

„איין סימן רע" פליסטערטע איינע קלאטשווייבשטיגע אלטע יונגפער איהרער טישנאכבארין צו.

אונטערדעססען וואר איין צווייטעס גלאז געפיללט אונד איף דאס וואהל דעם בריוטפאארעס געלעערט ווארדען אונד מיט איינעם אללזייטיגען נאכמאליגען „מזל טוב" טרענגטע מאן זיך.

VIII.

איינעס נאכמיטטאגס ערשיען דער דיענענדע ברודער אוים דעם קרייצהערנקלאסטער וויעדער בייא אברהם ראטהבורג אונד באט איהן, דעם פאטער קלעמענס איינען בעזוך אבצושטאטטען. דער זייט איניגען מאנאטען בעטטלאגעריגע וויא, אם זעלבען אבענד פאנד זיך דער יודע אין דער צעללע דעם גייסטליבען איין. דעססען בלייבע ציגע איין שימער פריידיגער ראטהע איבערפלאגג. אלס ער דען עהעמאליגען נעבענבוהלער, נון זיינען איינציגען פריינד, איינטרעטען זאה, ער שטרעקקטע איהם דיא מאגערע אבגעצעהרטע האנד ענטגעגען אונד ליעס איהן אם קאפפענדע דעם בעטטעס פלאטץ נעהמען.

„מיט מיר געהט עס ראש אבווארטס," שפראך דער גרייזע פריעסטער מיט פפייפענדער שטיממע, וויא עס דען לונגענקראנקען אייגען, — „אונד בעפאר איך שיידע, וויל איך נאך מיינען לעטצטען וואונש פארברינגען, דעססען ערפיללונג מיך רוהיג שטערבען לאססען ווירד. אללין בעפאר איך איהן לויט ווערדען לאססע, מוס איך דען רעסט מיינער לייבענסגעשיכטע ערצאהלען, דיעזע ווירד דאנן מיין בעגעהרען בעגריינדען קאננען."

(פארטזעטצונג פאלגט.)

ביז אין דיא נייע צייט הינײן מוסטען דיא יודען נעבען דען שטייערן דער אנדערען בירגער, נאך איינע ספעציעלע שטייער צאהלען. עס וואר דיעס איינע עבענזא דריקקענדע אלס ערניעדריגענדע מאאסרעגעל. דיא בעזאנדערע קליידונג אדער אבצייכען, וועלכע דיא יודען צום קענצייכען טראגען מוסטען, דיענטען אלזא דיא יודען נור אבלעגען צור רעטטונג איהר מאטעריעלען לעבענס. אבער זעלבסט ביזא מאדערנע עפאכע איזט עס דעם יודען פערבאטען, זיך פיר איינען ניכטיודען אויסצוגעבען, דאס הייסט זיינע רעליגיאן אויך נור מיט איינעם וואָרטע צו פערלייגנען. — וויא שטיממט דאס צו דער בעהויפטונג דאהלינגס, דאס דער יודע נאך דער ראבביניסען לעהרע אימערליך דאס כריסטענטהום אדער דען מאהאמעדאניסמוס אננעהמען דארף?!

צור צייט אלס דער טאלמוד ענטשטאנדען איזט, שטאנדען דיא יודען צערשטרייט, געקנעכטעט, דער וויללקיהר פרייגעגעבען. אונטער דער הערר־שאפט פאן נאטצענדיגערן, דערען אויסראטטונג איהנען מאזעס אנבעפאהלען, דערען גאטטעסדיענסט איהנען אין גרייעל וואר, דערען זיטטליכער וואנדעל איהנען פעראכטונג איינפלאסטע. דיא היידען וואָרען אבער דיא הערדען דעס לאנדעס. דיא פפליכט דער וואהרהאפטיגקייט האטטע דען יודען געבאטען, דיעזען לייטען איהרע פעראכטונג צו בעזייגען — ווענן ניכט אנדערוויטס דיא הארטע נאטהווענדיגקייט דעס לעבענס געוויזען וואָרע.

לאססען וויר דיא יודען פיר איינען אויגענבליקק אים דעם שפיעלע. נעהמען וויר אן: איין גליקקליכער אבענטייערער בעמאכטיגט זיך דער רעגיערונג, שטאסט דיא לאנדעספערפאססונג אום, בעקאמפפט דיא געגנער איהן אויפשטעהענדען, לאססט טרייענדע צוזאממענשיסען אונד פערבאננען, ווער זיך ניכט בייגען וויל וואנדערט אויס. דאך זינד דיעם נור וועניגע, דיא איבערוויעגענדע מעהרצאהל בלייבט, מוסס בלייבען. דער אבענטייערער האט דיא מאכט אן זיך געריססען אונד בעפעסטיגט. אללע שטאאטען האבען איהן אנערקאננט. ער בעזעטצט אללע אעמטער מיט זיינען אנהאנגערן, דענען ער ערלויבט, זיך עבען זא צו בערייכערן, וויא ער איהנען דאס בייספיעל געגעבען. אללע עהרליבען לייטע האססען אונד פעראכטען דען מאנן אונד זיינע העלפערסהעלפער. דעננאך ווירד איין ארמער בעאמטער דער קוים צו לעבען האט, בייא דעם „וועגען זיינער האהען געערבטיגקייט געריהמטען" יוסטיץ־מיניסטער ביטטען, איהן אויאנשייען צו לאססען; דעננאך ווערדען עהרליבע בירגער, דיא דורך איינע איבערשייטונג צו גרונדע געריבטעט ווארדען, צו דעם „עדלען, פראוויגענדען" פינאנצמיניסטער איינקאממען, אום שטייערנאכלאסס אונד שטאאטסהילפע. דעננאך ווירד איינע גאנץ עהרליבע געמיינדע בייא דעם „וואהלוואללענדען" האנדעלסמיניסטער פעטיציאנירען, דאסס ער דורך איהרען ארט איינע גוטע שטראסע אדער אייזענבאהן פיהרע, דאמיט זיא איהרע געטריידע אין דען מארקט ברינגען קאננע, אונד ניכט צו גרונדע געהע. זינד דיעזע לייטע היכלער? אדער זינד דיאעניגען שלימטערע היכלער, דיא איבער זאלבע הייבעלייא פראמם דיא אויגען פערדרעהען?

נון צו דען יודען! רעדליבקייט אונד וואהרהאפטיגקייט וואָרען איהנען דורך דען טאלמוד מיט זאלבער שטרענגע צור פפליכט געמאכט, דאס דער יודישע גייסט צווישען דעם נאטירליבען געבאטע אונד דעם טאגליבען לעבען געראדעצו אונערטראגליך וואורדע. דיא ראבבינען וואללטען אלזא דיא לעהרע אונד דאס פראקטישע לעבען אין איבעראיינשטיממונג ברינגען, אונד איזט געזעטצליבעם וועגע ערלייכטערונגען שאפפען.

(ווירד פארטגעזעצט).

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (אויס רוסלאנד.) דער גענעראל־גובערנער פאן פאלען, גענעראל גורקא האט אין דיא פראווינצקאמיססיאן דער יודענפראגע צוויא יודען בערופען. דיזע ערנענגונג האט אין יודישען קרייזען גראָסע בעפרידיגונג הערפארגערופען — דאס צווילפאהריגע מארטירען איינעס יודען אין פעטערסבורג וואר שלאטצליך פערשוואונדען. אללע נאכפארשונגען בליעבען לאנגע ערפאלגלאז, ביז ענדליך זיין אויפגעהאלטענארט אין איינעם קלאסטער ענטדעקקט וואורדע, וואו ער געטויפט וואָרדען איזט.

* (חברה אגודת עובדי אדמה.) דאס איזט „פעראיין דער אקקערבייטרייבענדען", זא הייסט איין אין נויארק בעשטעהענדער פעראיין פיר דיא יודישען קאלאניען אין דען פעראיינטען שטאאטען נארדאמעריקאס. דיעזער זעהר וואהלטהוענד ווירקענדע פערבאנד דער קאלאניסטען אונד איהרער מענשענפריינדליבען אונטערשטיטצער האט אם 7טען ד. מ. איינע זיטצונג געהאלטען, אין וועלכער אין פארמער (זא הייסען דיא יעניגען דיא איינע „פארם" אין בויערנגוט בעזיטצען), הערר פרידמאנן אויס דאקאטא פאלגענדע רעדע היעלט: „עס איזט איינע געוואלטיגע ליגע וועגן מאנכע בעהויפטען וואללען, דאס איין יהודי קיין פארמער זיין קאנן. איך זעלבסט וואר פריהער אין פעדלער (הויזירער) אונד האבע צו מאנכערצייט פעררינט, צו מאנכער צייט הונגער געליטטען. פאר צוויא יאהרען בין איך מיט מיינען קאמעראדען (3 פאמיליען אונד צוויא לעדיגע) נאך דאקאטא געגאנגען, וויר זינד געקאממען אויף פיסטע פעדער, וועלכע זייט ששת ימי בראשית ניעמאלס בעבויט וואָרען. מיין גאנצעס פערמאגען בעשטאנד אויס איינעם פפערד אונד וואגען אונד 55 דאללאר (110 גולדען) באאר געלד. וויר האבען אונז פעלדער אויסגעזוכט, האבען אונז אללוין הייזבען געבויט, אונד אנגעפאנגען מיט לוסט אונד ליעבע צו ארבייטען. וויר האבען דיא ערדע אויפגעגראבען אונד אנגעבויט. אין דיעזעם יאהרע האטטע איך שאן 70 אקקער ווייצען בעארבייטעט, אונד יעדער אקקער האט איבער 20 בושעל ווייצען געבראכט, זא דאס איך פיר דיעזע 600 בושעל ווייצען געגען 168 דאללאר ערהאלטען האבע. איך האפפע, דאס איהר באלד ערפאהרען ווערדעט, דאס איך איך דער וואהרהייט געמאס טרייא אונד עהרליך בעריבטעט האבע." הערר פרידמאנן וואורדע אלס עהרענמיטגליעד אויפגענאממען.

* (גראסמוטהיגע שפענדע.) אין פרעסבורג בעשטעהט זייט לאנגער צייט איינע איזראעליטישע קינדערגארטען־בעוואהראנשטאלט, וועלכע איינען טהייל דער הערמאנן טאדעסקאישען שטיפטונג בילדעט אונד אין דעם שטיפטהויזע אין דער קישפאלודיגאססע אונטערגעבראכט איזט. דיעזע אנשטאלט איזט פאן דעם אויסגעצייבנעטען קינדערגערטנער מ. ג... נגען 40 יאהרע געלייטעט וואָרדען. דא יעדאך אין דעם בעטרעפפענדען הויזע קיין גארטען זיך בעפינדעט, האטטע זיינע עקסצעללענץ, געהיימראטה גראף יאהאנן פאלפפי שאן פאר צוועלף יאהרען איינען דעם קאמיטאטע געהאריגען, אן דאס אינשטיטוט אנשטאססענדען גארטען געפאכטעט אונד זיטדעם אונאויסגעזעטצט דער אנשטאלט איבערלאססען, דאמיט דער אינטערנאט אונד דיא שפיעלע דער קליינען וואהרענד דער זאממערמאנאטע אים פרייען שטאטטפינדען קאננען. דא דער גארטען נונמעהר פערבויט ווערדען זאלל, אונד אלזא איינע ערנייערונג דער פאכטונג אויסגעשלאססען וואר, זא האט זיינע עקסצעללענץ אין הולדפאללסטער פירזארגע פיר דיא קערפערליבע ענטוויקקעלונג דער קליינען דעם פארשטאנד דער איזר. קינדערגערטען־בעוואהר־אנשטאלט דיעזער טאגע דיא גראסמוטהיגע שפענדע פאן זיעבענטויזענד גולדען אנגעוויעזען, מיט דער בעשטיממונג, דאס פיר דיעזען בעטראג איין גארטען אנגעקויפט אונד צו איינעם קינדערגארטען פיר דיא צאגלינגע דער גענאננטען אנשטאלט אומגעוואנדעלט ווערדע.

פאליעטאָן.

דיא אויפגעקלארטען.

(50־פארטזעטצונג.)

„איך מאכטע שאן באלד דיא בעשניידונג אן מיר פאללציעהען לאססען. אין דער העבראאישען שפראכע אונד אין דען לעהרען אונד געזעטצען דעס יודענטהומס האבע איך מיך בערייטס אונטערריכטען לאססען."

„געשטאטטען זיא מיר נאך איינע פראגע. איך צווייפלע נאטירליך ניכט אן דעם, וואס זיא מיר מיטגעטהיילט האבען. האבען זיא מיר פאן דעם ניכטס פערשוויעגען, וואס אויף איהרען ענטשלוס איינפלוס געהאבט? ליעבען זיא ניכט איין יידישעס מאדכען, אין דעססען בעזיטץ זיא ניכט אנדערס אלס דורך דען איבערטריטט צום יודענטהומע געלאנגען קאננען?"

„עס איזט אללערדינגס זא, וויא זיא זאגען, הערר ראבבינער, איך ליעבע איין יידישעס מאדכען. אבער פיר מיינען ענטשלוס וואר דיעזער אומשטאנד ניכט מאאסגעבענד. דיא ליעבע אללוין ווירדע מיך דורכאויס ניכט בעשטיממען, מיינען גלויבען מיט איינעם אנדערן צו פערטויששען." —

„זא פארדערט דענן דיעזער נייע גלויבע אין ערסטעס אפפער פאן איהנען: פערציכטען זיא דאראויף, דיא האנד יענער דאמע צו פערלאנגען. דאס יודענטהום פערביעטעט, פראזעליטען (גרים) אויפצונעהמען, דיא אום איינער הייראטה וויללען זיך איהם אנשליעסען וואללען."

„זיא פערלאנגען אונמאגליכעס פאן מיר!"

„זיא זעהען אלזא, מיין הערר, דאס דיא ליעבע צו יענער יונגען דאמע דאך מעהר אנטהייל אן איהרעם ענטשלוססע האט, אלס זיא זיך זעלבסט צוגעשטעהען וואללען. איך בין פעסט איבערצייגט, אהנע דיעזע ליעבע וואָרען זיא ניעמאלס אויף דען געדאנקען געראטהען איהרע רעליגיאן מיט איינער אנדערן צו פערטוישען."

„זיא מאגען רעכט האבען, הערר ראבבינער. אללוין, נאכדעם איך דורך דען אומגאנג מיט דער פאמיליע, וועלכער דיא פאן מיר ערקאָרענע אנגעהארט, אויף דאס יודענטהום אויפמערקזאם געמאכט וואָרדען בין, איזט מיר דיא וואהרהייט דעסועלבען צור איבערצייגונג געוואָרדען. אהנע דיעזע איבערצייגונג ווירדע איך געגען דאס מיך בעהערשענדע געפיהל דער ליעבע אנגעקאמפפט אונד עס איבערוואונדען האבען. דא אבער מיינע איבערצייגונג מיט מיינען ווינשען אין איינקלאנג שטעהט, זא וואָרע עס זאנדערבאר, ווענן איך איינע ליעבע בעקאמפפען וואללטע, דיא מיך, איך פיהלע עס, גליקקליך מאכען ווירד. מיין לעבענסגליקק וואָרע דאהין, ווענן איך דיא געליעבטע ניכט בעזיטצען ווירדע." —

„אונטער דיעזען אומשטאנדען מוס איך איהנען דיא אויפנאהמע אין דאס יודענטהום אויף דאס ענטשיעדענסטע פערווייגערן. עס איזט געראדעצו פערבאָטען, פראזעליטען אויפצונעהמען, וועלכע דורך איהרען איבערטריטט איינע הייראטה ערמאגליכען וואללען. זיא ווערדען פיעלליכט ראבבינער פינדען, דיא אין דיעזער בעציהונג ניכט זא שטרענג זינד. אללוין, זיא נעהמען דאנן צו דער נייען רעליגיאן דורך איינען וועג דער שולד, אונד דאס ווירד איהנען קיינע גוטען פריכטע טראגען. בעדענקען זיא דאהער, וואס זא טהון וואללען."

„איך ווערדע מיך ניכט אן איינען יענער ראבבינער ווענדען, וועלכע דיא הייליגען געזעטצע דעס יודענטהומס פעראכטען אדער זיא אומגעשטאלטען וואללען. דעסהאלב האבע איך מיך אן זיא הערר ראבבינער, געווענדעט, אונד איהנען מיינע בישטע פארגעטראגען. איהרע ענטשיידונג מאכט מיך טיעף אונגליקקליך. ניכט עס קיינען אויסוועג?"

„איך עמפפינדע דאס טיעפסטע מיטלייד מיט איהנען; אללוין איך קאנן ניכט אנדערס ענטשיידען."

„בעדענקען זיא, הערר ראבבינער, וויא גראָס מיינע ליעבע צום יודענטהומע אונד צו דער ערקאָרענען מיינעס הערצענס איזט, דאס איך זא גראָסע אונד שווערע אפפער צו ברינגען בערייט בין. גיבט איהנען דאס יידישע רעליגיאנסגעזעטץ קיינע מיטטעל אן דיא האנד, דורך דאס איך מיין לעבענסגליקק עררינגען קאנן?"

דער ראבבינער שוויעג. אויפמערקזאם בעטראכטעטע ער דיא עדלען געזיכטסצוגע דעס איהם געגענאיבערזיטצענדען יונגען מאננעס.

„מיין הערר", שפראך ער נאך איינער פויזע, „זיא זאגטען פאָרהין, איין גראף פערלעבערג זייא איהר אָהיים, זינד זיא איין זאָהן זיינער שוועסטער?"

„איך ווייס ניכט, ווייזא גראף פערלעבערג מיין אָהיים איזט. אין בעצוג אויף מיינע געבורט הערשט איין געהיימניס. דאס צו ליפטען איך ביזהער אנשטאנד גענאממען האבע."

(פארטזעטצונג פאלגט.)